

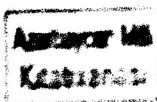
Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

İLHAM RƏHİMLİ

**AZƏRBAYCAN TEATR
ENSİKLOPEDIYASI**

ÜÇ CİLDDƏ

**III
CİLD**

BAKİ - 2017

**SÜLEYMAN
SANI
AXUNDOV**

(20.10.1875,
Şuşa – 3.3.1939,
Bakı). *Pedaqoq,
nasir, dramaturq,
maarifçi.*

«Süleyman Sani» onun təxəllüsüdür. «Sani» sözünün arəbcə mənası ikinci deməkdir. Milli maarifçilik hərəkatının görkəmli nümayəndələrindəndir. Geniş pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmaqla yanaşı, dəyərli nəsr və dram əsərləri də yazıb. Pyesləri həm romantik, həm də realist seçiyələrinə görə seçilir. Ədibin bədii əsərlərinin əsas məziyyəti nadanlığa, xurafata, çürük mənəvi-əxlaqi vərdislərə qarşı çıxması, insanları səadətə, elmə, idraki tərəqqiyə, saflığa çağırması ilə orijinal təsir bağışlayır.

Süleyman Rzaqlu bəy oğlu Axundov ilk təhsilini Şuşadakı yeni tipli rus-türk məktəbində alıb. 1894-cü ildə Gürcüstandakı Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirib. 1894-cü il oktyabr ayının 1-də Bakıdakı üçüncü rus-türk məktəbinə müəllim təyin edilib. Burada üç il işləyib. Müxtəlif vaxtlarda Bakının ayrı-ayrı məktəblərində müəllim və direktor işləyib. 1901-ci ildə yenidən üçüncü rus-türk məktəbinə qayıdıb və burada dörd il işləyib. 1905 – 1911-ci illərdə isə yeddinci rus-türk mək-

təbində çalışıb. Bir müddət Ağdamın Seyidli kəndində yaşayıb. 1920 – 1921-ci illərdə Qarabağ vilayət maarif şöbəsinin müdiri işləyib. 1921-ci ildə xəstəliyi ilə əlaqədar Bakıya gəlib. Həmin il noyabr ayının 21-də Bakıda Azad Tənqid və Təbliğ Teatrı açılıb. Kollektiv fəaliyyətə üç kiçik əsərlə, Süleyman Sani Axundovun «Çərxi-fələk», Məmməd Səid Orudubadinin «Sabotajçılar», Abdulla Şaiqin «Yaziya pozu yoxdur» məsxərəsi ilə başlayıb. 1922-ci ildə Azərbaycan Şair və Ədiblər İttifaqının ilk sədri seçilib. Ədəbi-pedaqoji fəaliyyətinə görə 1932-ci ildə Əmək Qəhrəmanı adı ilə təltif olunub.

Süleyman Sani Axundovun uşaqlar üçün yazdığı «Qorxulu nağıllar» milli ədəbiyyatımızı zənginləşdirib. «Qaraca qız» povesti yazıcının şah əsəridir. Bu povestin motivləri əsasında Abdulla Şaiq eyniadlı pyes yazıb və həmin dram Azərbaycanın müxtəlif teatrlarında dəfələrlə tamaşaya qoyulub. «Yuxu», «Qonaqlıq», «Tutuquşu», «Qatil uşaq», «Kövkəbi hürriyyət», «Qan bulağı», «Molla Qasım», «Ümid çırağı», «Namus», «Cəhalət qurbanı», «Mister Qreyin köpəyi», «Sona xanım» əsərləri də bədii məziyyətləri ilə seçilir.

Süleyman Sani Şuşada Xandəmirovun teatrında hazırlanan bir sıra tamaşalarda qadın və kişi rolları oynayıb. Direktor olduğu məktəblərdə şagirdlərlə xeyli tamaşa hazırlayıb. Özü də rollar ifa edib. Bakıdakı «Nicat» və «Səfa» mədəni-maarif cəmiyyətlərinin teatr truppaları ilə, oradakı görkəmli sənətkarlarla yaradıcılıq əlaqələri saxlayıb. Süleyman Saninin ilk dram əsəri 1899-cu ildə yazdığı «Tamahkar» pyesidir. Əsər həmin il Bakıda «Mü səlman artistləri cəmiyyəti»nin aktyorları tərəfindən Nikitin qardaşlarının sirk binasında oynanıb. Dramaturq 1906-cı ildə

«Dibdat bəy» və «Türk birliyi» komediyalarını yazıb. 1906-cı ildə türk klassiki Şəmsəddin Saminin «Dəmirçi Gavə» dramını dilimizə təbdil edib. Bu qəhrəmanlıq faciəsi 1907 – 1925-ci illərdə Bakıda, Tiflisdə, Naxçıvanda, İrəvanda, Aşqabadda ayrı-ayrı truppalar tərəfindən, dövlət teatrlarında dəfələrlə tamaşaya qoyulub. 1921-ci ildə dramaturq «Laçın yuvası» pyesini yazıb. Bu əsər ilk sovet dramı sayılır. İdeoloji fikir yükü qabarıq olsa da, pyesdə maraqlı süjet xətti, real inkişafli dramatik hadisələr və bədii cəhətdən dəyərli obrazlar var. Faciə 1922-ci il mart ayının 29-da bugünkü Milli Dram Teatrında tamaşaya qoyulub.

Azad Tənqid və Təbliğ Teatrı 1925-ci ilin yayına kimi bu adla fəaliyyət göstərmişdir. Sonra Bakı Türk İşçi və Kəndli Teatrı adlanıb. Yaradıcılığının birinci mərhələsində teatr bir gündə iki-üç kiçik pyeslərdən ibarət tamaşalar hazırlayıb. Teatrın repertuarında Süleyman Sani Axundovun «Şahsənəm və Gülşəri», «Bir eşqin nəticəsi», «İki yol», «Molla Nəsrəddin Bakıda», «Qaranlıqdan işığa», «Şeytan», «Yeni həyat», «Səadət zəhmətdədir» pyesləri mühüm yer tutub. Dramaturqun kiçik həcmli komediyaları karnaval şuxluğu, qaravəlli oyun prinsipinə yaxınlığı ilə maraqlı doğurur. Onun «Məhəmmədəmin Azəri» və «İki yol» dram əsərləri oynanılmayıb.